

«مخزن العرفان»، اولین و تنها تفسیر زنانه قرآن

وقتی فهرست مفسران نامدار چهارده قرن گذشته را مرور کنیم، تنها بانویی که نسبت به نگارش تفسیر کاملی از قرآن اهتمام داشته است سیده نصرت امین، بانوی مفسر و فقیه اصفهان است.

وقتی فهرست مفسران نامدار چهارده قرن گذشته را مرور کنیم، تنها بانویی که نسبت به نگارش تفسیر کاملی از قرآن اهتمام داشته است سیده نصرت امین، بانوی مفسر و فقیه اصفهان است.

«مخزن العرفان»، اولین و تنها تفسیر زنانه قرآنیه گزارش ایکن، گرچه شواهد تاریخی گویای برگزاری جلسات تفسیر ویژه بانوان در قرون اولیه اسلامی است ولی وقتی فهرست مفسران نامدار چهارده قرن گذشته را مرور کنیم، تنها بانویی که نسبت به نگارش تفسیر کاملی از قرآن اهتمام داشته است سیده نصرت امین، بانوی مفسر و فقیه اصفهان است.

تفسیر «مخزن العرفان» اثر بانو امین در پانزده جلد و به زبان فارسی نگارش شده است. درباره نویسنده

سیده نصرت امین بیگم اصفهانی معروف به بانو امین، مجتهد بود و از آیات عظام سید ابوالحسن اصفهانی، شیخ عبدالکریم حائری یزدی، حاج میرزا علی آقا شیرازی، شیخ محمدکاظم شیرازی و آقا محمدرضا نجفی اصفهانی اجازه اجتهاد و روایت داشت. جایگاه علمی بانو امین به حدی بود که آیت الله سید شهاب الدین مرعشی نجفی و علامه امینی از او اجازه روایت دریافت کرده بودند.

از جمله خدمات این بانوی مجتهد؛ تربیت شاگردان، تاسیس حوزه علمیه خواهران در اصفهان، تاسیس دبیرستان دخترانه و نوشتن چندین کتاب در موضوعات مختلف از جمله مخزن العرفان است. ویژگی های مخزن العرفان

تفسیر مخزن العرفان از تفاسیر جامع قرآن به شمار می آید که به سبک بیانی و تحلیلی به تفسیر آیات پرداخته است. روند اصلی تفسیر، اخلاقی و عرفانی است. این تفسیر در آغاز، دارای مقدمه ای است که در آن به انگیزه تألیف، فضیلت قرآن، مسئله تفسیر به رأی، ذو مراتب بودن تفسیر و برخی دیگر از مباحث علوم قرآنی اشاره شده است. شیوه بیان مسائل در این تفسیر، چنین است که مؤلف در آغاز، ترجمه دسته ای از آیات را آورده، آن گاه وارد تفسیر می شود و با بیان ساده و قابل فهم پیام قرآن را تشریح می کند. نویسنده، گاه به کلمات ملاصدرا و برخی از فلاسفه و عرفا هم اشاره می کند.

نویسنده درباره انگیزه تالیف این تفسیر و چگونگی آن می نویسد: «مدت زمانی بود که گاه و بی گاه در فکر بودم که تفسیر مختصری بنویسم و از کلمات آل عصمت (ع) اقتباس نموده و از بیانات مفسرین خوشه چینی نمایم که شاید به این واسطه از مفسرین و از متدبرین در قرآن محسوب گردم، لکن متاسفانه موانعی جلو راه خود می دیدم که طی این طریق پرخطر را متعذر، بلکه متعسر می پنداشتم. از طرفی ضعف نفس و فرومایگی سد راه می شد، از طرفی تهدید و منع شارع از تفسیر به رأی جلوگیری بود و جرات وارد شدن در این وادی هولناک را نمی کردم، لکن از طرف دیگر حس طلب نمی گذاشت، راحت باشم. مدتی بین خوف و رجا بودم، گاهی حس طلب امر می نمود، گاهی خوف و جبن غالب می گشت و یاس کلی دامن گیرم می شد، لکن پس از آنکه مایوس شدم که بتوانم تفسیر کاملی بنویسم، نظر به اینکه «المیسور لا یسقط بالمعسور» بنا گذاردم اقتباس نمایم از مشکات انوار ولایت و اقتصار نمایم به ترجمه تحت اللفظی آیات و توضیح دهم بعض آیات محکمت را و پیرامون متشابهات نگردم».

«مخزن العرفان»، اولین و تنها تفسیر زنانه قرآن
غلبه نگاه عرفانی در مخزن العرفان

چنانکه اشاره شد روح حاکم و جنبه قوی در تفسیر «مخزن العرفان» بعد اخلاقی، درس سیر و سلوک و تربیت نفوس است که رنگ اخلاقی و تربیتی، این تفسیر را از دیگر زمینه های آن قوی تر ساخته است. اهتمام مفسر، در تربیت نفس انسانی و دور کردن آن از ظواهر فریبنده و مادیات و نزدیک کردن به ذات حق تعالی است.

وی در بیان مقام الهی و منزلت شخص، نزد پروردگار می گوید: «اهل معرفت گویند: هرکس خود را به صفت عبودیت شناسد، پروردگار خود را به صفت ربوبیت شناسد و هرکس خدا را به عظمت و بزرگواری و سلطنت شناسد، خود را به فقر و ذلت و

مسکنت شناسد. از یکی از عرفا پرسیدند خدا را به چه چیز شناختی؟ گفت به این شناختم که هر وقت قصد معصیتی می‌نمایم، عظمت و جلال خداوندی را به یاد می‌آورم و از معصیت خودداری می‌کنم. آری اگر ذره‌ای از نور معرفت در قلبی بتابد اثر آن در ظاهر پدید می‌گردد و پدید شدن آثار، نتیجه ذوق و حال است، نه حاصل علم و تصور».

مجتهد امین در تفسیر خود از تفاسیر شیعه و سنی بهره برده و کلام آنها را ذکر کرده است. از جمله تفاسیر مورد استفاده او می‌توان به تفسیر ملاصدرا، مجمع البیان، تفسیر قمی، روض الجنان و روح الجنان، تفسیر عیاشی، کشف الاسرار، منهج الصادقین، المیزان، البرهان، جواهر التفسیر، روح البیان، تفسیر بیضاوی و در المنثور (سیوطی) اشاره کرد. وی در لابلاهای گفتارش از مفسران صحابه و تابعین چون ابن عباس، ابن مسعود و عکرمه نیز بهره جسته است.